

מנחות דף סט

עניין: דבר שנעשה על ידי נס

ימי החנוכה (שכטר) סי' א

מפורסם בעולם בשם הגר"ח מבריסק זצ"ל, הקושיא על נס חנוכה, איך הדליקו בהשמן, הלא הוי שמן נס ולא שמן זית, ובתורה הרי כתוב "שמן זית זך כתית למאור".

ושמעתי מפי מו"ר הגרי"ד הלוי סאטאווייצק זצ"ל בשיעור

מנחות סט: , שדבר זה לא יצא מפי הגר"ח מעולם, דהרי בסוגיא כאן פשיטא לן דחטין שירדו בעבים [פי' שנבראו בעבים ע"י נס, תוס' דכשרים למנחות, ורק מבעי לן אי כשר לשתי הלחם, אי ממושבותיכם דוקא] פי' שצריך שיהא גידולו מקרקע ארץ ישראל או רק לאפוקי חו"ל. - הרי מבואר דגם יכול ליצור 'חטין' ממש שיהיו כשרים למנחות אע"פ שכל המנחות באות מן 'חטין', וכן כשרים הם לענין שתי הלחם, ורק מבעי לן אי מקרי 'מושבותיכם' משום שלא גדל 'מקרקע' ארץ ישראל, אבל הא פשיטא לן שמקרי 'חטין', וא"כ כמו שנס יכול לברוא חטין ממש דמתקריין 'חטין', הכי נמי יכול הנס לברוא שמן זית ממש ויהא נקרא שמן זית, עכ"ד.

והנה השמועה בדבר קושיית הגר"ח משמן נס, נמצא כבר בקובץ גידיל תורה (שיצא לאור לפני כשבעים שנה ויותר), בשם הגר"י אברמסקי זצ"ל בשם הגר"ח זצ"ל (אבל לא כ' שם ששמע מפיו), וכן בשערי תבונה (שחברו בעל הקה"י זצ"ל בבחרותו לפני כשמונים שנה) כתב, דמפורסם הקושיא בשם הגר"ח זצ"ל, - אכן שמעתי מפי הרב הגאון ר' מנחם בן מנחם שליט"א ר"מ בישיבת תפוח, שסיפר שפעם פגש זקן מופלג אחד במלון המרכז, וההוא סיפר שבהיותו עוד נער לפני בר מצוה, ניגש להגר"ח מבריסק שנודמן לאכסניא באותה העיר, ורצה לומר לו משהו בנוגע להקושיא משמן נס, והשיב הגר"ח ז"ל **איך האב דאם קיין מאה"ל ניט גפרענט** (מעולם לא שאלתי קושיא זו), עד כאן שמעתי.

כלי חמדה פרשת ויקהל אות ה'

דגם כלילה הראשונה הי' נס. אלו ד"ק. והנה לכאורה הדברים תמוהים מאוד דאמת הוא כן דהברכה אינו חל על כלי ריקן, אבל נס הלא הוא יש מאין ג"כ. ופשטא דמילתא נראה דבנר חנוכה הי' נס ולא ברכה, וא"כ נסתר תירוצו.

אמנם שמעתי אומרים בשם מרן הקדוש מגור זצוק"ל זי"ע שדברי הטו"ז ברורין דבנס חנוכה ע"כ היה רק ברכה ולא נס, דלפי מה דקיי"ל [מנחות פ"ו ע"א] דכל השמנים פסולין למנורה רק שמן זית זך, והנה מבואר במנחות (דף ס"ט ע"ב) בעי ר' זירא חטין שירדו בעבים מהו למנחות וכו', ועיי"ש בתוס' כיון דע"י נס הוא לא מיקרי ממושבותיכם עיי"ש, ומעתה ה"נ כיון דע"י נס הוא, א"כ לא הוי שמן זית כיון דאינו מזית, וממילא פסול למנורה, וע"כ דבנס חנוכה היה ברכה, וא"כ אותו השמן זית נתוסף ונעשה הרבה, עכ"פ כיון דבא מכח שמן זית המיעוט הכל הוא שמן זית וכשר למנורה, וא"כ צדקו דברי הטו"ז כיון דע"כ היה ברכה ושוב לא חל על כלי ריקן, ומוכרח דגם כלילה הראשון היה נס. אלו דברי קדשו ושפתים ישק משיב ד"נ.

ומה שנלענ"ד דהא זה מוכח מסוגיא דמנחות הנ"ל דחטין משמים ג"כ הוא כמו חטין מארץ, רק דהכא נימא דילמא אינו שמן זית ופסול למנורה, ע"ז יש לומר דמשה רבינו היה ידע ברוה"ק שהוא שמן זית ממש שנעשה בשמים מזית, דכמו דיש חטין בשמים ה"ה דיש זיתים, וא"כ היה משה יכול ליקח אותם לצורך המנורה כיון דידע דהוא שמן זית זך.

והנשיאים הביאו את אבני השוהם וגו' ואת השמן למאור ולשמן המשחה ולקטורת הסמים (ל"ה, כ"ז-כ"ח). ועיין בתרגום יונתן דפירש דהעננים הביאו כל זאת מגן עדן. ויש להעיר על השמן למאור, איך היה כשר משמן זה, הא מפורש בתוה"ק דבעינן שמן זית דוקא.

ועיין במנחות (דף ס"ט ע"ב), גבי חטים שירדו בעבים, אי כשר למנחות, דפשיטא לגמ' דכשר למנחות, רק לשתי הלחם איבעיא לרב זירא משום דאינו ממושבותיכם, ובתוס' שם [ד"ה חטין] פירשו דהשאלה אם ירדו ע"י נס מן השמים עיי"ש היטב, נראה מבואר דאע"ג דבמנחות בעי חטין דוקא, מ"מ כשרין גם חטין משמים, וא"כ י"ל דה"ה בשמן זית דאע"ג דהוא משמים כשר למנורה.

אך יש לדחות דא"נ אם היו יורדים זיתים משמים, שפיר היו כשרין למנורה אם נסחוט את השמן מהם כיון דהוי שמן זית, אבל השתא דירד שמן מן השמים, מנ"ל דהוא שמן זית, ונהי דעפ"י נס יש לו אותו סגולה ממש של שמן זית, מ"מ אינו שמן זית ופסול למנורה.

הנה בטורי זהב [סי' עת"ר ס"ק א'] כתב לתרץ קושיית הב"י ז"ל [נס], הא לא היה נס כלילה הראשון, עפ"י מה דמבואר בווה"ק [ח"א פ"ח ע"א] דאין הברכה חל על כלי ריקן, א"כ איגלאי מילתא למפרע דגם כלילה הראשונה היה נס כיון דלא היה בו אלא כשיעור לילה אחת, וע"כ דלא נשרף כל השמן דאל"כ איך נעשה בו נס שיהיה עוד שמן הא הברכה אינו חל על כלי ריקן, וע"כ

